

Kendelse

afsagt den 6. november 2019

Sag nr. 2019-80-0321

[Klager]

mod

Politiken

[Klager] ved [Næstformanden] har klaget til Pressenævnet over artiklen *"Trods lægers advarsler: Facebook fremmer propaganda mod vaccine"*, som blev bragt den 17. februar 2019 på Politikens netavis politiken.dk, idet de mener, at god presseskik er tilsidesat. Artiklen blev den 18. februar 2019 bragt i Politikens trykte avis under overskriften *"Facebook fremmer propaganda mod vaccine"*.

[Klager] har klaget over, at artiklen indeholder ukorrekte og krænkende oplysninger, som ikke blev forelagt dem forud for offentliggørelsen.

1 Sagsfremstilling

Politiken bragte den 17. februar 2019 artiklen *"Trods lægers advarsler: Facebook fremmer propaganda mod vaccine"* på politiken.dk. Artiklen har følgende underrubrik:

"Både Facebook og Google prioriterer kampagner mod vaccinationer over videnskabelige fakta og officielle anbefalinger. Techgiganterne overvejer, om de vil gribe ind."

Af artiklen fremgår følgende:

"Et nordamerikansk udbrud af mæslinger har sat fokus på en skævhed i Facebook og Googles algoritmer: Mens sundhedsmyndighederne med stigende desperation trygler om, at både voksne og børn bliver vaccineret for at standse udbruddet, trækker de sociale medier i den modsatte retning.

Søgninger på Facebook efter 'vaccine' fører sin topresultat til fora og grupper, der udbreder uvidenskabelig propaganda imod vaccinationer, viser en undersøgelse foretaget af avisen The Guardian. Også YouTube, der ejes af Google, lokker brugerne i retning af misinformation, der advarer mod vaccinationer.

Samme billede viser sig, når danske brugere søger oplysning om vacciner på Facebook. '[Klager]' kommer frem som det første eller andet forslag, der dukker op, når brugerne skriver 'vaccination' i søgefeltet, viser Politikens stikprøveundersøgelse. I '[Klager]' kan brugerne orientere sig i mere eller mindre fantasifulde argumenter imod at lade sig eller sine børn vaccinere. I toppen ligger for tiden et opslag om, at det kan være fint nok at pådrage sig mæslinger, fordi sygdommen kan forebygge kræft.

Påstanden er slet ikke underbygget, fastslår professor i infektionsmedicin ved Klinisk Institut på Aarhus Universitet [Professor A] over for Videnskab.dk, der gennemgår de videnskabelige teorier og undersøgelser.

Både Facebook og Google har en politik om, at de helt fjerner opslag og videoklip, der kan gøre skade i den fysiske verden, såsom opfordringer til vold, terror og racisme. Og begge selskaber overvejer lige nu – i konsekvens af The Guardians undersøgelse – om de vil skride ind mod misinformation om vaccinationer.

WHO: Mistroen er yderst farlig

Sundhedsmyndighederne er ikke et øjeblik i tvivl om, at misinformationen volder alvorlig skade i den virkelige verden. Den højeste autoritet på området, FN's sundhedsorganisation, WHO, har i år – for første gang – sat 'tilbageholdenhed med vaccinationer' på top-10-listen over alvorlige sundhedsproblemer.

Men det er Facebook og Google, der skal træffe beslutningen. Og der er hensyn, der trækker i modsat retning: Begge virksomheder er forsigtige med at gribe ind i yttringsfriheden, både principielt og med et øje på censursens betydelige omkostninger. Facebook har allerede måttet ansætte 15.000 censorer. Facebook bebudede fredag, at de påtænker at gøre et eller andet, mens Google stadig tænker. Imens spreder misinformationen sig på deres platforme. Det skyldes typisk, at brugerne passivt sluger en videnskabelig artikel, mens de er mere tilbøjelige til at dele og kommentere stof, der udfordrer myndighederne og eliten. Og jo mere brugerne reagerer på opslag, des højere bliver det prioriteret og spredt.

Samtidig spreder mæslingerne sig. Ikke bare i Nordamerika, men også i Europa, der ellers været på vej mod at blive helt fri for mæslinger. Sidste år slog antallet af mæslingepatienter i Europa ny rekord på et niveau, der var 15 gange højere end i 2016. 72 børn og voksne døde af sygdommen, viser en rapport fra WHO, der udkom i sidste uge.

Selv om flere bliver vaccineret, er man stadig ikke nået op på de 95 procent af befolkningen, der forhindrer sygdommen i at sprede sig, lyder en af forklaringerne fra WHO.

En anden er, at vaccinationerne er ujævnt fordelt.

Går hånd i hånd med populisme

Italien kan blive en af de lommer, hvor mæslingerne kan trives, efter den populistiske regering med Lega og Femstjernebevægelsen sidste år besluttede at afskaffe den obligatoriske vaccination af skolebørn. Indenrigsminister Matteo Salvini forklarede, at »vaccinationerne er unyttige og i mange tilfælde farlige eller direkte skadelige«.

Det er ikke noget tilfælde, at populistiske partier og politikere associerer med bevægelsen mod vaccinationer. Begge dele udspringer af den samme globale trend med øget mistillid til myndigheder og eksperter, siger forskere til CNN.

Australske forskere, der kortlagde debatten på Facebook, fandt, at sundhedsargumenterne ofte flyder sammen med en politisk retorik om regeringernes og medierenes undertrykkelse.

[Professor B], professor på London School of Hygiene and Tropical Medicine, ser samme mønster. Modstanden mod vacciner hænger tæt sammen med politisk populisme, siger hun.

Og samtidig har nettet næret en illusion om, at vi har adgang til alle relevante data og sagtens kan undvære eksperter med teknisk indsigt, tilføjer [Professor C], der underviser i medicinsk historie og bioetik på universitetet i Rom.”

Politiken bragte den 18. februar 2019 artiklen *”Facebook fremmer propaganda mod vaccine”* i Politikens trykte avis i sektion 1, side 3. Artiklen har følgende underrubrik:

”Både Facebook og Google prioriterer kampagner mod vaccinationer over videnskabelige fakta og officielle anbefalinger.”

Artiklens øvrige indhold er enslydende med indholdet af den påklagede artikel *”Trodser lægers advarsler: Facebook fremmer propaganda mod vaccine”* bragt den 17. februar 2019 på politiken.dk.

[Klager]s klage er modtaget i Pressenævnet den 1. maj 2019.

2 Parternes synspunkter

2.1 [Klager]s synspunkter

Korrekt information og forelæggelse

[Klager] har anført, at den påklagede artikel indeholder ukorrekte og injurierende oplysninger, som ikke blev forelagt dem forud for offentliggørelsen.

[Klager] har herefter nærmere henvist til to udsagn, som fremgår af den påklagede artikel:

- *Udsagn 1)* ”Søgninger på Facebook efter ’vaccine’ fører sin topresultat til fora og grupper, der udbreder uvidenskabelig propaganda imod vaccinationer, viser en undersøgelse foretaget af avisen The Guardian. Også YouTube, der ejes af Google, lokker brugerne i retning af misinformation, der advarer mod vaccinationer.”

Politiken har i udsagnet sat [Klager] ind i en kontekst som et fora, der ”udbreder uvidenskabelig propaganda imod vaccinationer”. Udsagnet er ukorrekt og injurierende for [Klager].

[Klager] har oplyst, at [Klager] principielt hverken er for eller imod vaccination, men anerkender den enkeltes valg. [Klager] har som mærkesag, at beslutningen om at indlede vaccination bygger på informeret samtykke.

- Udsagn 2) ”Samme billede viser sig, når danske brugere søger oplysning om vacciner på Facebook. '[Klager]' kommer frem som det første eller andet forslag, der dukker op, når brugerne skriver 'vaccination' i søgefeltet, viser Politikens stikprøveundersøgelse.
I '[Klager]' kan brugerne orientere sig i mere eller mindre fantasifulde argumenter imod at lade sig eller sine børn vaccinere. I toppen ligger for tiden et opslag om, at det kan være fint nok at pådrage sig mæslinger, fordi sygdommen kan forebygge kræft.”

Udsagnet om, at [Klager] deler ”mere eller mindre fantasifulde argumenter imod at lade sig eller sine børn vaccinere”, er ukorrekt.

Udsagnet omhandler [Klager]s opslag på Facebook om artiklen ”*Folketingskandidat om mæslingesmite: Mindsker risikoen for kræft*” bragt den 10. februar 2019 på Ekstra Bladets netavis ekstrabladet.dk. [Klager] har henvist til et Facebook-opslag af 10. februar 2019 delt af [Klager] på Facebook-siden ”[Klager]”. Af Facebook-opslaget fremgår følgende:

”Alternativets folketingskandidat Allon Hein Sørensen mener, at det godt kan betale sig at få den meget smitsomme sygdom mæslinger, fordi det mindsker risikoen for allergi og nogle typer af cancer - Candidate for the danish parliament about measles infection: Reduces the risk of cancer

Candidate for the danish parliament Allon Hein Sørensen believes that it is worth it to get the highly contagious disease measles because it reduces the risk of allergies and some types of cancer

<https://ekstrabladet.dk/.../folketingskandidat-om-ma.../7509555...>”

[Klager] har oplyst, at [Klager] er en godkendt almenlyst patientforening, som har eksisteret siden 1996. [Klager] er en privat og uafhængig forening, hvis formål er at udbrede viden om vaccinationer samt at støtte vaccineskadede.

[Klager] har en hjemmeside, [Klagers hjemmeside], og har siden 2014 også haft en offentlig og åben Facebook-side, ”[Klager]”, hvor der deles opslag med link til artikler og historier om vaccinationsemnet bragt i medierne, herunder også artikler bragt i Politiken.

Sammenfattende har Politiken bragt en ensidig og unuanceret artikel med ukorrekte og injurerende oplysninger, som ikke blev forelagt [Klager] forud for offentliggørelsen.

2.2 Politikens synspunkter

Korrekt information og forelæggelse

Politiken har afvist, at den påklagede artikel er i strid med god presseskik.

Politiken har indledningsvist oplyst, at emnet for artiklen er, at den britiske avis The Guardian har påvist, hvordan Facebook og YouTube ved søgninger på ”vaccination” favoriserer kritiske og ofte uvidenskabelige fora og grupper. [Klager] nævnes efter en søgning herhjemme alene som et dansk eksempel.

Politiken har til [Klager]s to påklagede udsagn anført følgende:

– *Udsagn 1)*

Politiken har anført, at der klart er tale om Politikens vurdering og ikke om beskyldninger, der ville fordre, at oplysningen skulle forelægges for [Klager].

Politiken har endvidere anført, at der er fuld dækning for redaktionens vurdering med henvisning til indholdet på [Klager]s hjemmeside og Facebook-side. [Klager] har i klagen til Pressenævnet anført, at [Klager] principielt hverken er for eller imod vaccination, men såvel Facebook-sidens indlæg som [Klager]s hjemmeside er overalt stærkt fokuserede på bivirkninger og vaccinationsskader, og de kan på ingen måde siges at videregive neutral oplysning. Flere steder tilrådes det ligefrem at påføre børn smitsomme sygdomme, uden at det nævnes, at sundhedsmyndighederne på det kraftigste fraråder den fremgangsmåde.

[Klager]s hjemmeside bærer overalt præg af en udtalt modstand mod vaccinationer. På undersiden ”Links” er der således alene henvisninger til 11 vaccinationskritiske organisationer og en række andre hjemmesider, hvoraf adskillige i vaccinationssammenhæng forekommer irrelevante, herunder for eksempel [Foreningen].

[Klager]s hjemmeside indeholder derimod ingen links til den officielle hjemmeside om vaccination hos den relevante danske myndighed, Sundhedsstyrelsen, til WHO, eller til mere almenoplysende hjemmesider som Netdoktor. Søges der efter ’Sundhedsstyrelsen’ i hjemmesidens søgefunktion, føres man heller ikke til myndighedernes officielle anbefalinger.

I oversigten over links er danske myndigheder alene repræsenteret ved Arbejdsskadestyrelsen – linket fører dog til Patienterstatningen – og ved den del af Seruminstitutets hjemmeside, der omhandler bivirkninger/indlægssedler/produktresuméer for vacciner. Linket er imidlertid ikke aktivt.

– *Udsagn 2)*

Politiken har anført, at der klart er tale om Politikens vurdering og ikke om beskyldninger, der ville fordre, at oplysningen skulle forelægges for [Klager]. Politiken har henvist til Pressenævnets kendelser i sag nr. 2008-6-0751 og sag nr. 16-70-01000.

På undersiden ”I tvivl” på [Klager]s hjemmeside, der måtte kunne formodes at give neutral og alsidig oplysning, hvis [Klager] hverken er for eller imod vaccination, er fokus ensidigt lagt på mulige bivirkninger og skader ved vaccination. Der tages endvidere afstand fra myndighedernes anbefalinger, og fordelene ved vaccination nævnes således ikke.

På undersiden har [Klager]s formand, [Formanden], skrevet følgende om Sundhedsstyrelsens pjece på området:

”Den skal man læse for at se deres begrundelser. Da det er deres ærinde at få så mange vaccineret som muligt af deres anbefalede vaccinationer, bærer pjecen også præg af det på den måde at den reelt mangler oplysning om de alvorlige bivirkninger og at de skyder over målet med hensyn til vacciners effektivitet og nødvendighed. I beskrivelsen af sygdommene gør det samme problem sig gældende.

[...]

Der findes mange alvorlige smitsomme sygdomme i verden. Det er ikke noget vi går og tænker på til daglig og slet ikke i et land som Danmark. Hvis vi skulle vaccineres mod dem alle, ville der ingen ende være på alle de vacciner, vi skulle modtage.”

[Klager] nævner ikke, at det danske børnevaccinationsprogram yder beskyttelse mod en lang række sygdomme, men formanden specificerer, at vaccinerede børn efter [Klager]s opfattelse risikerer følgende:

”[...] epilepsi, retardering, adfærds- og indlæringsproblemer, motoriske problemer, taleproblemer, renlighedsproblemer, sanseproblemer som syns- og hørenedsættelser. Der kan komme akutte eller kroniske ledproblemer, problemer med storknæ afbladet. Udover dette er der enkelte andre vacciner, der kan give andre reaktioner, - men det er indenfor dette spekter af reaktioner.”

Formanden fremhæver videre på undersiden ”I tvivl”, at der efter [Klager]s opfattelse findes en række alternativer til vaccination:

”At beskytte sig mod smitte har vel altid været en del af et kultiveret folks opdragelse. Det gælder både omgang med mad, personlig hygiejne, rengøring, etc. Der har imidlertid i nogle år været den opfattelse, at jo færre bakterier man var omgivet af jo bedre, samtidig med at der ironisk nok gennemgående har været dårlig hygiejnisk omgang med fødevarer. Angsten for infektionssygdommene har muligvis medført en usund angst for almindelige bakterier og virus således, at man har troet at jo færre bakterier og virus barneimmunsystemet fik at øve sig på – jo bedre. Sandheden er måske snarere, at ”syv pund skidt om året” nok ikke er skudt helt ved siden af. Det er for tiden en af de vigtigste hypoteser, der arbejdes med indenfor immunologien.”

Undersiden ”I tvivl” består derudover udelukkende af omtaler af de to bøger ”*Impfen – Pro & Contra*” af [Forfatter A] og ”*Vaccinationer – fordele og ulemper*” af [Forfatter B]. Fra førstnævnte bog fremgår følgende om offentlige kampagner for børnevaccinationer:

”Måden der propaganderes på skal skabe frygt hos modtageren ... ”en vigtig del af offentlighedsarbejdet er at indgyde forældrene angst, for derigennem at motivere til at vaccinere. Man forsøger endda i hvilket niveau af angst man skal opnå for at virke mest overbevisende. Sådanne frygtappeller er den bestanddel af kampagnerne, der skal give oplysning om vaccinationer”.

Sidstnævnte bog anbefaler, at børn ikke vaccineres mod mæslinger, men udsættes for smitte:

”Fuldstændig gennemgang af mæslinger giver en sikker beskyttelse mod sygdommen resten af livet, mens vaccination giver en usikker beskyttelse med risiko for alvorlige følger. Sygdommen i barneårene forhindrer derudover risikoen for at smittes som ældre med risiko for svære livslange komplikationer.

[...]

Kendsgerningerne taler for at gennemgangen af mæslinger styrker barnets specifikke og generelle immunitet og bidrager til en positiv udvikling både kropsligt, sjæleligt og socialt. Både for barnets og samfundets bedste, burde massevaccination mod mæslinger omvurderes hurtigst muligt.”

Samlet set fremstår [Klager]s hjemmeside, [Klagers hjemmeside], og Facebook-side, ”[Klager]”, stærkt ensidige, og de kan på ingen mådes siges at give afbalanceret information om vaccination. Der er således fuldt belæg for Politikens vurderinger.

3 Pressenævnets begrundelse og afgørelse:

I sagens behandling har følgende nævnsmedlemmer deltaget:

Hanne Schmidt, Hans Peter Blicher, Lars Lindskov og Marlene Borst Hansen.

Pressenævnet bemærker indledningsvist, at spørgsmålet om, hvorvidt forhold er injurierende (straffeloven), henhører under domstolene og falder uden for nævnets kompetence. Nævnet har alene kompetence til at tage stilling til, hvorvidt der er tale om krænkende oplysninger efter de vejledende regler om god presseskik.

God presseskik

Korrekt information og forelæggelse

[Klager] har klaget over, at den påklagede artikel indeholder ukorrekte og krænkende oplysninger, som ikke blev forelagt dem forud for offentliggørelsen.

Det følger af de vejledende regler for god presseskik, at det er mediernes opgave at bringe korrekt og hurtig information. Så langt det er muligt, bør det kontrolleres, om de oplysninger, der gives eller gengives, er korrekte. Oplysninger, som kan være skadelige, krænkende eller virke agtelsesforringende for nogen, skal efterprøves i særlig grad, inden de bringes, først og fremmest ved forelæggelse for den pågældende, jf. punkt A.1 og A.3.

[Klager] har klaget over to udsagn i artiklen. Det første udsagn er sålydende:

- *Udsagn 1)* ”Søgninger på Facebook efter ’vaccine’ fører sin topresultat til fora og grupper, der udbreder uvidenskabelig propaganda imod vaccinationer, viser en undersøgelse foretaget af avisen The Guardian. Også YouTube, der ejes af

Google, lokker brugerne i retning af misinformation, der advarer mod vaccinationer.”

Pressenævnet finder, at udsagnet om, at søgninger på Facebook efter ordet ”vaccine” viser ”fora og grupper, der udbreder uvidenskabelig propaganda imod vaccinationer”, klart fremstår som en gengivelse af en undersøgelse foretaget af The Guardian. Hertil kommer, at udsagnet ikke var rettet mod [Klager] specifikt, men mod anti-vaccinationsgrupper på blandt andet Facebook. Nævnet udtaler derfor ikke kritik.

Det andet udsagn er sålydende:

- *Udsagn 2)* ”Samme billede viser sig, når danske brugere søger oplysning om vacciner på Facebook. '[Klager]' kommer frem som det første eller andet forslag, der dukker op, når brugerne skriver 'vaccination' i søgefeltet, viser Politikens stikprøveundersøgelse. I '[Klager]' kan brugerne orientere sig i mere eller mindre fantasifulde argumenter imod at lade sig eller sine børn vaccinere. I toppen ligger for tiden et opslag om, at det kan være fint nok at pådrage sig mæslinger, fordi sygdommen kan forebygge kræft.”

Pressenævnet finder, at udsagnet om, at [Klager] deler ”mere eller mindre fantasifulde argumenter imod at lade sig eller sine børn vaccinere”, klart fremstår som Politikens vurdering på baggrund af de oplysninger, der offentliggøres på [Klager]s hjemmeside. Nævnet udtaler derfor ikke kritik.